

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

*БОНДАРЄВА Л.І., к.пед.н., доцент кафедри
інновацій та інформаційної діяльності в освіті,
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова*

ІНКЛЮЗИВНА СКЛАДОВА В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Добробут суспільства визначається ефективністю професійно-трудової діяльності фахівців. Є багато чинників, які впливають на таку ефективність. Це природно-кліматичні, соціокультурні, техніко-технологічні, фінансово-економічні, організаційні складники. Але всі вони прямо чи опосередковано «замикаються» на робітниках як суб'єктах професійної діяльності та залежать від освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки. Тому постійна турбота про забезпечення високої ефективності професійно-трудової діяльності громадян посідає центральне місце у суспільному житті будь-якої сучасної індустріальної країни.

Це об'єктивно зумовлюють значне зростання ролі педагогічної науки у пошуках оптимальних шляхів підвищення ефективності професійно-трудової діяльності в умовах розвитку суспільства.

Важливою особливістю сучасного освітянського середовища в Україні є постійний розвиток. Серед напрямів цього розвитку значна увага приділяється інклюзивним особливостям навчально-виховного процесу у вищій школі. Саме тому важливим серед питань наукового дослідження в системі освіти є підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, які працюють в навчальних аудиторіях з різними соціальними групами. Вища школа повинна стати тим простором, де ідеї дисемінації демократичних ідей, поваги до інклюзивного підходу в навчанні мають стати подальшим надбанням соціальних інституцій суспільства.

Серед актуальних проблем адаптації інклюзивного аспекту в навчально-виховний процес ВНЗ можна виділити ті, котрі стали результатами глобалізацій цих процесів. До них потрібно віднести й такі, що відносяться до надання вищої освіти особам з особливими освітніми потребами.

Разом з тим, існує думка у викладачів вищих навчальних закладів, що до застосування інклюзивної орієнтації в навчально-

виховному процесі необхідно відноситися з великою обережністю із-за існуючих причин в суспільстві та дефіцитом особистісних знань, умінь та навичок в сфері інклюзивної діяльності. Це дозволяє стверджувати, що важливим завданням адаптації системи вищої освіти до реалізації інклюзивних умов в навчально-виховному процесі є підготовка нового викладача.

Сучасний викладач повинен володіти необхідними інклюзивними знаннями, вміннями та навичками в галузі педагогіки та психології, орієнтованих на різні педагогічні потреби того, хто навчається. Це означає, що первинними і найважливішими аспектами системи освіти до реалізації процесу інклюзивної орієнтації в навчанні є психологічні та ціннісні зміни рівня професійної майстерності викладання у вищій школі.

Досліджуючи питання інклюзії у викладанні викладача вищої школи можна визначити такі види: система загальних знань, умінь та навичок, які дозволяють педагогу раціонально структурувати навчальну групу, забезпечуючи індивідуальний підхід та задовольняючи освітянські потреби соціальних груп; система конкретних компетенцій, які ґрунтуються на педагогічному досвіді роботи в інклюзивних групах та ціленаправлено формуються у спеціалістів-педагогів в рамках основної та післядипломної освіти, стажування та підвищення кваліфікації, тренінгів, семінарів тощо.

Важливо розуміти, що професійна підготовка за інклюзивною орієнтацією дозволяє в незалежності від фізичних, психічних, інтелектуальних та інших особливостей усіх суб'єктів навчання включати в загальну систему професійної освіти. Ці можливості викладача дозволяють здійснити принцип соціальної адаптації в навчанні та потребують від нього застосування ефективних, умінь та навичок, котрі пропонуються інклюзивними принципами в навчально-виховному процесі. До них відносяться такі вміння та навички, як [3, с.72]:

- розуміння цінності людини не залежно від його здібностей та досягнень;
- твердження, що кожна людина здатна відчувати та мислити;
- розуміння, що кожна людина має право на спілкування та бути почутим;
- здійснення навчально-виховного процесу тільки в рамках реальних можливостей;
- обов'язкової організації підтримки та дружби в групі навчаючихся.

За таких умов готовність педагога для роботи в інклюзивних

групах визначається загальними набором умінь та навичок, які вже положенні в основу сучасної освіти в рамках гуманістичного, диференціального, індивідуального, гендерного підходів та таке інше [2, с.62].

Так, професійні можливості педагога в сфері навчання за інклюзивним принципом повинні бути представлені не просто знаннями, уміння та навичками, а системними компонентами педагогічного досвіду. До них відносяться такі уміння та навички, як [1, с.83]:

- врахувати та задовольнити особливості потреб інклюзивних категорій в питаннях фізичного розвитку та здоров'я;
- компенсувати проблеми самореалізації інклюзивних суб'єктів навчання, що виникають по матеріальному фактору;
- доповнити та корегувати вплив структури та мікрокліматом сім'ї на формування та реалізацію потреб особистості;
- диференціювати серед навчаючихся тих, що мають соціальні проблеми, знайти до них індивідуальний підхід та підтримати в конкретних потребах;
- організувати діагностику індивідуальних психологічних (особистісних) особливостей осіб з особливими освітніми потребами та врахувати їх в навчально-виховному процесі.

Тому всі інклюзивно-професійні складнощі педагогів можна зазначити за такими напрямками [3, с.33]:

- Загальнопедагогічні: володіння сучасними методичними методами, освітянськими технологіями, які формують компетенції у тих, хто навчається, вміння використовувати різні прийоми, методи та засоби навчання відповідно до певної педагогічної ситуації в інклюзивному середовищі; володіння технологіями педагогічної діагностики, психолого-педагогічної корекції.
- Психолого-педагогічні: знання психологічних особливостей та закономірностей навчання, виховання та розвитку осіб з особливими освітніми потребами.
- Науково-теоретичні: знання теоретичних основ філософських та наукових тлумачень інклюзивних особливостей та комунікацій.
- Методичні: знання змісту навчальної дисципліни та вміння диференціювати його до індивідуальних та особистісних особливостей осіб з особливими освітніми потребами; знання методів та форм організації навчання, в тому числі різні форми сумісної діяльності та групової роботи.
- Комунікативні: вміння формувати стратегію, тактику та техніку взаємодії суб'єктів навчального процесу, організувати

сумісну діяльність для досягнення освітніх та соціально значущих цілей.

- Аксиологічні: вміння формувати пріоритети, цінності реальної дійсності, ідей, теорій для людини, суспільної групи та суспільства в цілому. Аксиологія складає оціночно-цільові, практичні аспекти життєдіяльності людини, дозволяє формувати філософські оцінки та підходи до педагогічної діяльності враховуючи гуманістичні цінності.

Інтеграція зазначених положень дозволяє реалізувати принципи, які діють в умовах інклюзивного освітнього середовища [1, с. 85]:

- Принцип орієнтації на розвиток професійних компетенцій студентів і слухачів.

- Принцип практичної та реалістичної направленості змісту підготовки.

- Принцип проектування навчальних програм із застосуванням інноваційних освітніх технологій навчання, що дозволяють активізувати авторську позицію студентів і слухачів.

- Принцип інтеграції формального, неформального та інформального навчання. Він дозволяє органічно об'єднувати програмну курсову підготовку, що передбачає засвоєння певних компонентів освітньої програми, запропонованої структурою підвищення кваліфікації.

Таким чином, інклюзивна орієнтація в навчальному процесі вищої школи є гуманною та ефективною складовою під час професійної підготовки осіб з особливими освітніми потребами. За рахунок індивідуалізації навчання здійснюється процес інклюзивної орієнтації під час підготовки особистостей з особливими освітніми потребами, що створює їх особисту освітянську траєкторію. Важливим в цьому процесі є те, що вища освіта розширює можливості виховувати такі особистісно-професійні якості як гуманність, толерантність та готовність до допомоги.

Інклюзивна складова є принципово новою системою вищої школи, де всі учасники навчально-виховного процесу працюють над загальною ціллю – доступною та якісною освітою для всіх без виключення членів суспільства.

Список використаних джерел

1. Алехина С. В. Готовность педагогов как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании / С. В. Алехина // Психологическая наука и образование. – 2011. – №1. – С. 83-89.

2. Бабин І. І. Стратегії й сучасні тенденції розвитку вищої освіти в контексті європейського простору вищої освіти / І. І. Бабин // Педагогіка і психологія. – 2009. – №2. – С. 61-71.

3. Слостенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию : учебник / В. А. Слостенин. – М. : :Издат. Центр «Академия», 2013. – 192 с.

*ОСІЙСЬКИЙ Ю.О., доктор богослов'я,
старший викладач кафедри соціальних технологій
Вінницького інституту Університету «Україна»*

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ОСВІТИ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Чисельність в Україні осіб з інвалідністю за останні роки збільшилась і становлять сьогодні 2,6 мільйона осіб, які перебувають на обслуговуванні в органах праці та соціального захисту населення [1]. Проблема полягає в тому, що із загального числа осіб з інвалідністю майже половина перебуває у працездатному віці і потребує реабілітації та подальшого працевлаштування. Ми ставимо за мету проаналізувати можливість комплексного підходу до працевлаштування осіб з інвалідністю. Як свідчить досвід практичної діяльності, особи з інвалідністю не можуть на рівних конкурувати на ринку праці, особливо в сучасних економічних умовах, коли перехід до ринкових відносин вимагає інтенсифікації виробництва, підвищення вимог до загального фізичного та інтелектуального стану працюючих. Тому професійна реабілітація осіб з інвалідністю стала однією з найважливіших проблем суспільства.

Завдання полягають у тому, щоб при аналізі даної проблеми, спираючись на нормативно-правову базу соціального захисту осіб з інвалідністю, розробити методи діяльності державних центрів зайнятості у сприянні їх працевлаштуванню.

Головним чинником, який стримує зайнятість осіб з інвалідністю є низький, порівняно із здоровими, освітній та професійний рівень. На ринку праці відокремлюється суттєва проблема в подоланні дисбалансу між попитом і пропозицією цієї специфічної робочої сили. виправити його можливо лише із здобуттям освіти. Освіти в інклюзивному середовищі, яке ми можемо спостерігати на прикладі навчання студентів з особливими освітніми потребами Вінницького інституту Університету «Україна». Практично така сама ситуація склалася і щодо співпраці з питань укомплектування новостворених робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю за рахунок коштів Фонду. Одним із чинників